

مطالعه و تدقیق کرده بهترین و ضمیمه ملی را در بن عهد ملت نواز ادا نموده . این کتاب را میتوان جزو پررگرام صنوف ایسه قرار داد . مؤلف فاضل این کتاب گویا صفحات تاریخ ادبیات پشتورا تا یک هزار طی کرده تقریباً ادوار هزار ساله شعر پشتورا از زوایا و خفایای او را ق تاریخ کشف نموده روح گذشتگان را شاد و امید معاصرین را بر کمال و نسل آینده را مفتخر میدارد لطف مخصوصی که در اینجا بکار برده معاصر ملی را در قالب زبان فارسی وطنی آورده در محضر فارسی دانان تمثیل نموده بر افتخار ملی افزوده است .

پیوسته بگذشته

تبع محترم غلام جیلانی خان جلالی

دائرة المعارف ها

قسمت (۲)

انسانای کلوییدیای عربی و اسپانیولی : گازین میشل (Gaxin Michel) عالم و مستشرق ایتالیائی در حدود (۱۷۱۰ - ۱۷۹۱) در اسپانیا از هائیکه رئیس کتابخانه کتب قدیمی و عتیقه قصر سلطنتی ایسکوریا ل بود دایرة المعارف عربی اسپانیولی را ترتیب داد . این کتاب مهم علاوه بر اینکه بر موضوعات متنوعه علوم و فنون مشتمل بود و از شرق و غرب معلومات میداد فهرست کتب خطی ایسکوریا ل را هم در بر داشت ، و به سال (۱۷۶۰ - ۱۷۷۰) در مادرید بطبع رسید .

در عین همان عصر پیوالی ایتالیائی در شهر وینس بحدود سنه ۱۷۴۴ یک انسانای کلوییدیای جامعی را در ۱۰ مجلد ترتیب و تدوین نمود که بر انواع علوم مروجه آن عصر مشتمل بوده بوسیله مقدمات موضوعات و اعداد بر اعلی منتها جانب جلب توجه واقع گردید .

کنور ساتر یون لیکز بکون ، برکهاوس : این دایرة المعارف از مهم ترین

انسایکلو پیدیا های الهائی میباشد که مولف نخستین و مرتب حقیقی آن برکهاوس عالم الهائی بوده ، از سال ۱۷۹۶ تا ۱۸۰۸ در شهر لایپزیک آلمان تدوین یافت .
 طبع اخیر یا هفتم آن که در ۱۹۲۸ خاتمه یافته دارای ۱۸ مجلد بوده حسب مساعی
 علما بتدریج و سعت یافته باندازه موجوده رسیده است .

کنو رساتزیون لیکنر نکون ، می بر: این دایرة المعارف بوسیله علمای زیادی از قبیل
 میولر و همو فنان و می بر در او ایل قرن ۱۹ ترتیب و تدوین گردیده و آخرین طبع
 آن که در سال ۱۹۲۳ نشر شده متجاوز از ۲۸ مجلد است این اثر با وجود دارائی
 معلومات دایرة المعارفی تصاویر قشنگ و اعلى رانم در بر گرفته باین وسیله در اکثر
 مراکز علمی و ادبی تمام ممالک طرف استعمال و استفاده میباشد .

نیو و وانسایکلو پیدیا ایتالیانا: این دایرة المعارف مهم ترین انسایکلو پیدیاى
 مملکت ایتالیا میباشد دایرة مذکور در سال ۱۸۸۸ بطبع رسیده علاوه بر استفاده
 ملی ایتالیائی سایر ممالک هم از آن عند الحاجة استفاده مینمایند .

دیکسیوناریو انسایکلو پیدیا اسپانوا امریکانو: این اثر دایرة المعارف برزکیست که
 در سال ۱۷۹۹ در شهر بارسلونا طبع گردیده ، در ۲۵ مجلد شایع شد موسوعه مذکور آن
 از جامع ترین کتبی است که تا کنون بزبان اسپانوی ترتیب و تدوین گردیده و از مهم
 ترین ماخذ و مراجع مطالعاتی زمان مذکور بشمار میرود . دایرة مذکور در همان
 حصص و ممالک امریکا که بزبان اسپانوی تکلم مینمایند خیلی طرف توجه میباشد .
 دایرة المعارف عربی بستاف: اولین کسیکه بتالیف دایرة المعارف عربی باصول
 انسایکلو پیدیا های اروپائی آغاز نمود بستائی است که یکی از اراکین نهضت علمی قرن
 ۱۹ سوریا بشمار میرود این عالم دارای معلومات وسیع و عظیمی بود در معرفت لغات
 و علوم و توانست بقوه علم و کوشش فوق العاده خود چنان یک دایرة المعارف را تالیف
 و تدوین نماید که شامل تمام علوم و فنون باشد . گرچه در قرون ماضیه اشخاص به تدوین
 و وضع دایرة المعارف ها توانسته اند موفقی آید اما امروز نظر به پیشرفت علوم و فنون

و تطور شئون اجتماعی عزم بك نفرولو منتها عالم هم باشد بهتدایم تکمیل همچو مهم نهایت غریب و دشوار است باوجود آن بستانی به تنهائی راجع بوضع دایرة المعارف مذکور اقدام نموده درتالیف آن غالباً کامیاب گردید. جرجی زیدان درین باره چنین می نویسد:

این دایرة المعارف انسانی کلوپید بائی است در علم و ادب و تاریخ و سایر علوم طبیعی و ریاضی و غیره که بحروف تهجی ترتیب شده و چنان بك اثری است عربی که فرانکی ها آنرا «Encyclopaedia» میخوانند گرچه تدوین همچو بك اثر برای بك جمعیت هم امر مشکل و دشوار است اما بستانی تنها بهمت خود و کمک مادی و ادبی اسمعیل پاشا توانست ۶ مجلد اول آنرا انجام نموده درتحریر مجلد هفتم آغاز کرد ولی آمال مؤلفه مجلد مذکور را با مجلد هشتم دایرة المعارف مذکور بعد از فوت او سلیم پسرش تکمیل و تدوین کرد سلیم نیز در اننای تالیف قبل از شروع در مجلد نهم وفات یافته باقیانده پسران او بمساعت پسر عم شان سلیمان البستانی مجلدات ۹ و ۱۰ و ۱۱ این دایرة المعارف را تدوین و تکمیل و صادر نمودند گو یا مجموع مجلدات این اثر عبارت است از (۱۱) مجلد.

لاگراندا انسا بکلوپیدی: این دایرة المعارف مجموعه بزرگی است که از سال ۱۸۸۵ تا ۱۹۰۲ در ۳۱ مجلد بفرانسه نشر شده و بوسیله وسعت مباحث خود

برای استفاد قابل سیارش میباشد. *مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران*

انسا بکلوپید یا امریکانا: این دایرة المعارف در تمام مدارس و مجامع علمی و ادبی امریکانا و تمام عالم مورد استفاده و استعمال قرار یافته علاوه بر لغات انگلیسی اصطلاحات امریکائی را هم دربر گرفته و طبع جد بدان که در سال ۱۹۲۸ نشر گردید بقطع بزرگ شامل ۳۵ مجلد میباشد.

انترنیشنل انسا بکلوپید یا: این دایرة المعارف دائره جامع و وسیع است که سال ۱۹۲۵ در امریکا به حجم ۲۴ مجلد و ۲ ضمیمه طبع و نشر گردید.

اوسکی انسیکلوپید چسکی سلوار: این دایرة المعارف مهم ترین مجموعه

علوم زبان روسی و تاهمین اوقات اخیر بهترین ماخذی برای علمای و محصلین گسان مزبور بشمار میرفت. موسوعه مذکور در ۴۱ مجلد و ۲ ضمیمه تدوین و ترتیب شده. راجع به صنایع و فنون قدیمه روسیه معلومات قیمت داری دارد. باشو یا سوویتسوکا یا اتسیکلو پیدیا: این دایرة المعارف بشمولیت و همکاری کلیه علمای معروف و متخصصین شهید مملکت جدیداً تدوین و در عهد شوروی تقد و بن شده و در همین اواخر در ۳۰ مجلد از طبع برآمده است.

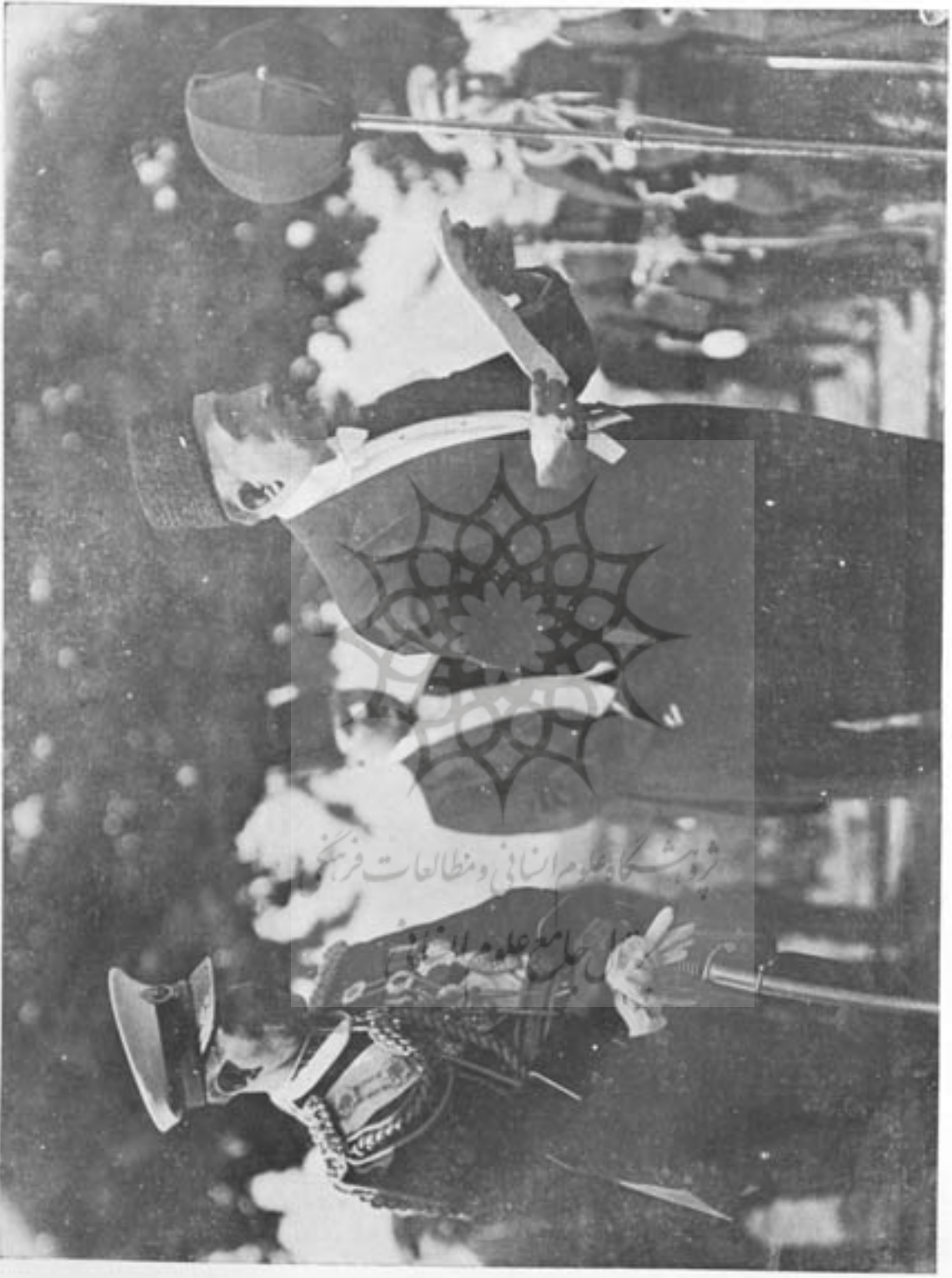
حیات انسیکلوپیدیسی: علاوه بر «قاموس الاعلام» شمس الدین سامی که در ۶ مجلد تدوین و از سال ۱۳۰۶ تا ۱۳۱۶ هجری در اسلامبول به طبع رسید و تا کنون طرف استفاده واقع بود در تورکیه با این اوقات يك دایرة المعارف جدیدی بنام فوق تدوین یافته است که رسم الخط آن بحروف جدید لاتینی و دارای معلومات بسیار وسیع میباشد. ابن انسا بکلو پیدیا از جانب يك هیئت بزرگ علمی تدوین و از سه سال به اینطرف نجات طبع گرفته شده. بفاصله ۱۵۰۱۵ روز يك جزء آن که نشر میشود اجزای مذکورده مجلد است. از قرار معلوم (حیات انسیکلو پیدیسی) تماماً عبارت است از ۱۰ مجلد و معلومات علمی و فنی و تریبوی آن بیشتر از انسا بکلو پیدیاهای معتبر امریکا امثال (کمیتن بکچرانسا بکلو پیدیا) (و امریکن ایدبو کاتر) ماخوذ است.

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

ولی در قسمت تاریخ و جغرافیه خود مملکت و دیگر اطلاعات، علمای تورکی کمک زیاد نموده نیز سایر موضوعات علمی و حیاتی جدید را در مباحث آن نیز با سلیقه ملی بخوبی تطبیق داده اند. حیاة و شعور: دایرة المعارف مهم زبان اردو است که در اواخر قرن ۱۹ تدوین گردیده است اما در این اوقات هیئت بزرگی برای تدوین يك انسای کلو پیدیا بای بزرگ باصول بریتانیکا تشکیل و بکار شروع نموده است.

دایرة المعارف قرن عشر بن: این دایرة المعارف درافت عربی و تالیف علامه محمد فرید و جدی عالم مصری است اثر مذکور مشتمل است بر ۲۰ مجلد که هر مجلد آن بحیث

جناب عالیقدر جلالاً ب سردار محمد اشرف خان صدر اعظم اشرف بحضور شهریار محبوبان بعد از عرض تبریکات جشن استقلال سال ۱۷ میفرمایند: «بمضور مبارک شهر یاری اطمینان میدهم که ما همه مامورین و تمام اهالی افغانستان مطابق

کلیشه هذا اقتباس از مجله کابل
 (متعلق شماره ۶ سال ۵ آینه)
 احکام الهی و هدایات حضور آن پادشاه دل آگاه شهید که با بهترین نمونه و سرمشق ابتار و فداکاری را تمثیل فرموده اند برای تحصیل رضای شایسته قری افغان نستان از هیچ گونه فداکاری و جان نثاری دریغ و مضایقه نخواهیم کرد.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی

پرتال جامع علوم انسانی

مجموع دارای ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ صفحه، بقطع متوسط میباشد، طوریکه از مندرجات دایره مذکور، معلوم میشود اثر مذکور عبارت است از قافه و سونام، مفاصل لغت عربی که در آن از علوم عقاری و تقاری و کونی، به تمام اصول و فروع آن بحث میشود، نیز شامل است بر موضوعات صرف و نحو، بلاغت، مسایل دینی، تاریخ اقوام، مذاهب، تفسیر، حدیث، اصول، تاریخ عام و خاص، تراجم اشخاص مشهور شرق و غرب، جغرافیه طبیعی و سیاسی، کیمیا فلکیات، فلسفه، علوم اجتماعی، اقتصادی، روحی، طب، معالجه، قانون صحت قواید منزلی، خواص عقاقیر (ادویه خشک طبی) احصیات و دیگر معلومات ادبی.

دایره المعارف جدید ایتالیا: طوریکه از جراید معلوم میشود تا سال ۱۹۲۵ ایتالیا دایره المعارف صحیحی نداشت در سال مذکور (سنا تور نویکنی) فیلسوف معروف بنکر تدوین دایره المعارف بزرگ اقتصاد، چندین نفر از علماء و صنعت گران را دعوت کرد تا درین کار صرف مساعی نماید چنانچه کار طبع دایره المعارف جدید از ۱۹۲۹ شروع شده دو هر سه ماه یک مجلد نشر میگردد.

مجموع مجلدات این دایره بر ۳۶ جلد بالغ خواهد شد و باین حساب باید در ۱۹۳۷ خاتمه پیدا کند. اما در ماه جنوری ۱۹۳۳، و سوابقی رئیس الوزرای ایتالیا به تدوین دایره المعارف دایره ای مخصوص پیدا کرده به توسیع محتویات و تعداد طبع و حسن انجام داد و بکار مخصوصیات آن ابراز کرده که چنانچه در همان وقت سه شرکت بزرگ هر یک با اندازه پنج میلیون لیره سرمایه خود را برای این کار اختصاص دادند: بانک ناپل، بانک سیسیل، مونت و لپاش دو سین تلاوه برین موسسه فنون دولت و موسسه ملی بطور ضمانت با این کار گماشته شده اند. و ژانتیل وزیر معارف سابق بریاست آن مقرر گردیده چون زبان ایتالیا ۲۶ حرف دارد و حرف (پ) سال گذشته بطبع رسید است. برای هر شعبه متخصصین لایقی را تعیین نموده اند بقسمیکه ادنی احتیاجی بخارج نمی افتد.

از امتیازات این دایرة المعارف یکی خوبی و تعداد عکس ها و ذوق نفیسی است که در انتخاب و طبع آن بکار رفته در هر مجلد ۲۰۰ عکس سیاه و رنگه ، ۶۰۵ نقشه جغرافیا و جود دارد برای امور طباعتی آن يك مطبعه بزرگ تاسیس گردیده است . امتیاز دیگر آن اینست که نوشتن هر مقاله را يك نفر از مشاهیر علمای همان شعبه بعهده گرفته از آن جمله چند مقاله آن خیلی وسیع و مهم است ، مثلاً مقاله راجع باساس مسلك فاشیزم که نویسنده آن خود موسولینی است و دیگر مقاله راجع بملاریا که نویسنده آن « ائیور ما مار بتا فاذا » متخصص معروف این مرض است ، مقاله جنک هوائی را جنرال بالبو ، مقاله راجع به ترتیبات جنگی را « کارلود - ولا کر واکور » رئیس ، (انجمن معیوبین جنک عمومی) مقاله را دیو بقلم مار کونی (کاشف آن) نوشته شده بصورت اجمال ۲۵۰۰ نفر عالم و متخصص که ده فیصد آن خارجی میباشد ؛ در تحریر و تدوین آن کار میکنند تنها مقاله که راجع بفرائسه نوشته شده ۱۳۴ صفحه است که بقطع و حروف معمولی کتب از يك کتاب ۱۰۵۰ صفحه‌ئی ۱۶ آنچه تجا و زمینها بد .

علاوه بر دو ایر فوق طور بکه جناب رشید در مقاله خود متذکر است در اکثر السنه اروپائی و شرقی از قبیل زبان پولندی ، مجارستانی ، سویدنی و ناروژی ، هندی ، بنگالی ، کجراتی و غیره دایرة المعارف ها تدوین شده ولی در بنمورد چون تفصیل مندرجات آنها در دست نیست عجاله از شرح و بیانت آنها صرف نظر کرده شد .

دایرة المعارف های اسلامی که راجع بآن نیز بحث مفصلی در نظر است و تقریباً قسمت مهم این مقاله را تشکیل خواهد داد بقدر توان تاجائیکه بتوانیم تتبع نموده در تحت همین عنوان خواهیم نوشت تا در عین تعریف مد نیت علمی و ادبی اسلامی در بن رشته برای خوانندگان محترم مراجع مهم و ماخذ بزرگ علمی و فنی را هم نشان داده باشیم .

فاتح